

УДК 378.011.3-051:373.3

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.25.223245>

ІРИНА ПІНЧУК

ORCID: 0000-0002-1376-3977

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті схарактеризовано особливості концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, визначено основні концепти: методологічний, теоретичний, практичний. У публікації описано ідеї, підходи, принципи, методи, на яких ґрунтується процес формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, виокремлено засадничі основи концепції досліджуваної компетентності: філософські комунікативного діалогового гуманізму; положення сучасної науки про культуру та культурний потенціал особистості; психологічні та психолінгвістичні теорії пізнання, діяльності, навчання й розвитку особистості; теорії освіти й студентоцентрованого навчання, методологічні й дидактичні принципи та підходи; лінгвістичні й соціолінгвістичні теорії та підходи до вивчення мов.

Ключові слова: концепція формування іншомовної комунікативної компетентності, майбутні вчителі початкової школи, концепт, підходи, принципи формування іншомовної комунікативної компетентності

Постановка проблеми в загальному вигляді. Оновлення освітньої парадигми, що відбулося в останнє десятиліття, стимулює зміну філософсько-психологічних концепцій, в яких людина мислиться виключно як біолого-психологічний об'єкт, концепціями, заснованими на практико-орієнтованій методології, де особистість розглядається в різних площинах її життєдіяльності, взаємин, групових цінностей і проблем, що виникають у житті індивіда (Лодатко, Кондрашова, 2015, с. 57).

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування досліджуваної якості враховує методичну систему, що є водночас компонентом загальної системи педагогічної освіти випускників педагогічних ЗВО України. Така підготовки ґрунтується на досягненнях української освітньої стратегії, тенденціях та інноваційних підходах до її реформування зі збереженням вітчизняних традицій, а також враховує новітню політику України в сфері освіти, спрямовану на її інтеграцію в світовий освітній простір, формує й розвиває іншомовну комунікативну компетентність майбутніх учителів початкової школи, що впливає на загальну культуру особистості та забезпечує підвищення їхньої професійної продуктивності.

Аналіз найвагоміших публікацій, у яких започатковано розв'язання досліджуваної проблеми. У сучасній науковій літературі дефініція «концепція» визначається по-різному. Філософи зазначають, що це – система понять про ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, подій; основна ідея будь-якої теорії; головний задум в науковій, художній, політичній та інших видах діяльності людини (Філософський словник, 1987). У словнику української мови (в 11 томах. Том 4, 1973 р., с. 275) концепція – це система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище. Гончаренко (2006) розглядає це поняття як систему поглядів, що визначає розуміння явищ і процесів, об'єднаних фундаментальним задумом і провідною ідеєю.

У педагогічній науці цей термін дефініціюється як галузь наукового знання, що розкриває й пояснює закономірності функціонування й розвитку певної сукупності явищ, і спрямована на прогресивні перетворення середовища, суспільних відносин і самої людини (Анисимов, 2002, с. 9). Коренева І. під поняттям «концепція» розуміє авторський спосіб трактування головних ідей дослідження, спосіб розуміння, систему поглядів та шляхи досягнення мети дослідження (Коренева, 2019, с. 165). Педагогічну концепцію ми представляємо як множину узагальнених положень або систему поглядів на сутність, зміст, методики організації освітнього процесу, види діяльності викладачів та студентів (Луценко Гр., 2013).

Вирішення досі не вирішених аспектів наукової проблеми. Аналіз сучасної наукової літератури дає підстави розглядати концепцію як особливу форму організації знання, що не лише пояснює досліджуване явище, а й розкриває завдання, взаємозв'язки та діяльність суб'єктів освітнього процесу, що є своєрідним орієнтиром для досягнення мети дослідження.

Однією з умов, що сприяють розумінню цілей освіти є відображення основ наукової методології в системі вищої освіти (Архангельська, 2006, с. 3). Методологізація освіти передбачає: унаочнення того, як здобуваються наукові знання, які підходи, принципи й методи при цьому використовуються, яким чином вони пов'язані та як сприяють досягненню певного результату, задекларованого в змісті вищої освіти; формування в майбутніх учителів умінь самостійно здобувати знання, що ґрунтуються на розумінні внутрішніх (змістових і процесуальних) особливостей процесу наукового пізнання (Архангельська, 2006, с. 4). Ці основи наукової методології відображено в концепції нашого дослідження, що визначає теоретико-методичні засади системи формування ІКК в освітньому середовищі

педагогічних ЗВО. З огляду на зазначене вище, можемо відмітити, що сьогодні актуальним питанням постає розроблення концепції, що сприяла б формуванню іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Метою статті є обґрунтування концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Концепція формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи є складним системним об'єктом, що консолідує велику кількість ідей, теорій, підходів та принципів педагогічної галузі наук. В основу концепції покладено базову ідею, згідно з якою формування й розвиток особистості майбутнього вчителя початкової школи відбуватиметься більш ефективно за умови його ґрунтування на засадах студентоцентрованого, інтерактивного, контекстного та конструктивістського навчання.

Ключовими аспектами розробленої концепції є такі основні концепти: методологічний, теоретичний і практичний (див. табл. 1).

Таблиця 1

Ключові аспекти концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи

№	Назва концепту	Компоненти ІКК	Результати
I	Методологічний (ідеї, тенденції)	Мотиваційно-ціннісний, рефлексивний	Мотиви, цінності
II	Теоретичний (підходи та принципи)	Когнітивний	Знання
III	Практичний (форми, методи і технології)	Комунікативно-діяльнісний	Уміння й навички

Методологічний концепт ґрунтується на сучасних і вітчизняних вимогах до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, детальніше висвітлених у розділі 1, і, сутнісно, визначають методологічні аспекти обґрунтування концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи на засадах студентоцентрованого, критичного, інтерактивного та конструктивістського навчання: зростаючий попит на загальні компетентності та комунікативні здатності (Закон «Про вищу освіту», Держстандарт загальної початкової освіти 2018; Концепція НУШ 2016); освіта як важливий складник сталого розвитку (Barcelona Declaration 2004; Coral 2009; Guerra 2014); перехід від освітніх програм, орієнтованих на зміст, до освітніх програм, орієнтованих на результати навчання (Walther, Kellam, Sochacka, & Radcliffe, 2011; Рашкевич 2014; Захарченко, Луговий, Рашкевич, & Таланова, 2014).

Методологічні засади концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи ґрунтуються на положеннях досліджень Ю. Пасова, М. Степко, Б. Клименко, Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, С. ЦОКОЛОВА, L. L'Abate, M. Cusinato, E. Maino, M. A. K. Halliday, A. McIntosh, M. Strevens, A. Mackey, S. Krashen, H. Stern та ін. про комунікативно-спрямований освітній процес з іноземної мови, а також моделі навчання мови, розробленої В. Spolsky (2009). Виявлено, що засадничими основами концепції досліджуваної компетентності є: 1) філософські вчення й теорії розвитку, взаємозв'язку, взаємозалежності явищ об'єктивної дійсності; філософські вчення комунікативного діалогового гуманізму; положення сучасної науки про культуру та культурний потенціал особистості; 2) психологічні та психолінгвістичні теорії пізнання, діяльності, навчання й розвитку особистості; 3) теорії освіти й студентоцентрованого навчання, методологічні й дидактичні принципи та підходи; 4) лінгвістичні й соціолінгвістичні теорії та підходи до вивчення мов.

Вихідною передумовою розроблення концепції реалізації методичної системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи було дотримання положень методологічних підходів. У рамках нашого дослідження до теоретичного концепту відносимо положення основних методологічних підходів, що сприятимуть формуванню ІКК: системний, синергетичний, культурологічний, аксіологічний, гуманістичний, особистісний, комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, інтегративний, рефлексивно-акмеологічний. Переконані, що взаємодоповнювальна реалізація окреслених наукових підходів у професійній підготовці майбутніх фахівців та їхнє поєднання сприятиме формуванню ІКК майбутніх учителів початкової школи (Адамів, 2016, с. 29).

На нашу думку важливою в процесі формування ІКК є наставницька теорія, що обґрунтовує можливість навчання, керованого свідомістю того, хто навчається. На вільність висловлювання впливає рівень сформованості знань і вмін студентів та здобуті в процесі активної комунікації знання й навички (рис. 1).

У процесі продукування висловлювання студент задіює «формальні» знання й механізми усвідомлення як продукт уже сформованої системи знань і вмінь. Умовами реалізації засад наставницької теорії на практиці є: 1) обмежена кількість часу – в ході звичайної розмови її учасники не мають достатньо часу для обдумування й усвідомленого застосування правил граматики; 2) увага мовця повинна бути сконцентрована на формі й коректності висловлювання. Учасник комунікативного акту може мати час, але бути повністю сконцентрованим на змісті повідомлення й задіювати механізми усвідомленого вживання граматичних і лексичних структур; 3) учасник комунікативного акту повинен мати сформовані знання й уміння вживання граматичних конструкцій і мовних моделей (Krashen, 1981, с. 3).

Особливе значення в концепції формування ІКК майбутніх фахівців відводиться засадам концепції освіти впродовж життя, оскільки задля повноцінної реалізації професійних функцій і ролей у межах світового наукового простору фахівці будь-яких спеціальностей, повинні постійно розвивати свою іншомовну професійну компетентність. Концепція освіти впродовж життя сфокусована на неперервному розвитку й формуванні

теоретичних знань та практичних умінь і навичок особи як суб'єкта навчальної діяльності. Освіта впродовж життя, на думку J. Blewitt (2010, с. 346), повинна бути швидше сукупною й інтенсивною, аніж енциклопедичною, аналітичною й проблематичною, аніж інформаційною, кооперативною аніж авторитарною та індивідуалістичною, тобто – діалектичною за своїм характером.

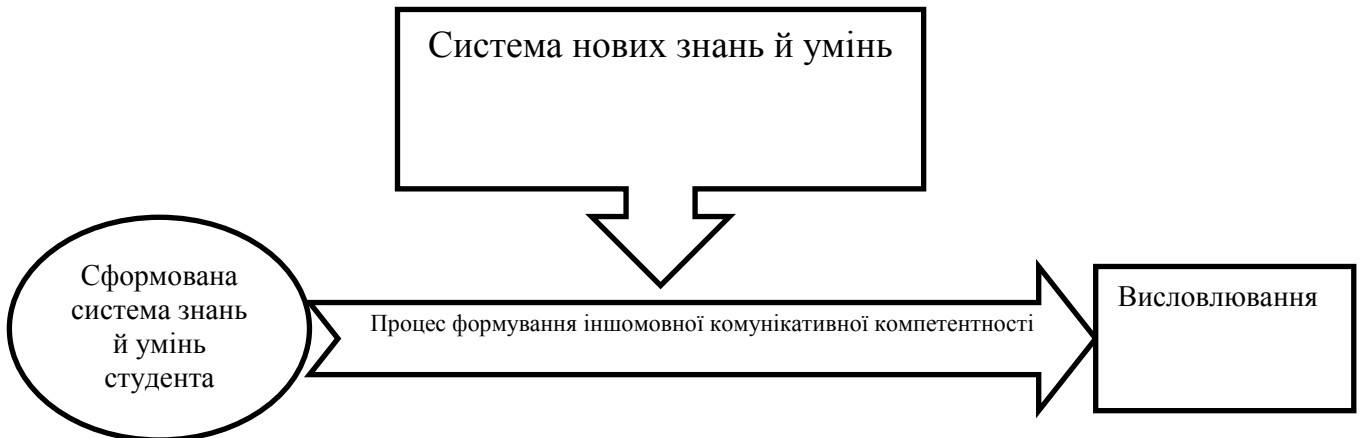


Рис. 1. Модель формування іншомовної комунікативної компетентності студента згідно наставницької теорії (за S. Krashen)

Серед методологічних засад концепції виділяємо ідеї конструктивізму та когнітивізму. Сучасні прихильники конструктивізму передбачають активне залучення студентів до освітнього процесу з метою формування самостійних знань та продукування нового розуміння в когнітивних структурах. На рівні педагогічних аспектів конструктивістський підхід виражається в організації роботи майбутніх фахівців у групах з метою забезпечення соціального виміру освіти; гнучкості освітніх програм та їх спрямованості на результати навчання. Конструктивізм сповідує студентоорієнтованість, розміщення навчальної діяльності в контексті реальних педагогічних проблем (Guegga, 2014).

На рис. 2. графічно представлено теоретичні основи концепції формування ІКК майбутніх фахівців.

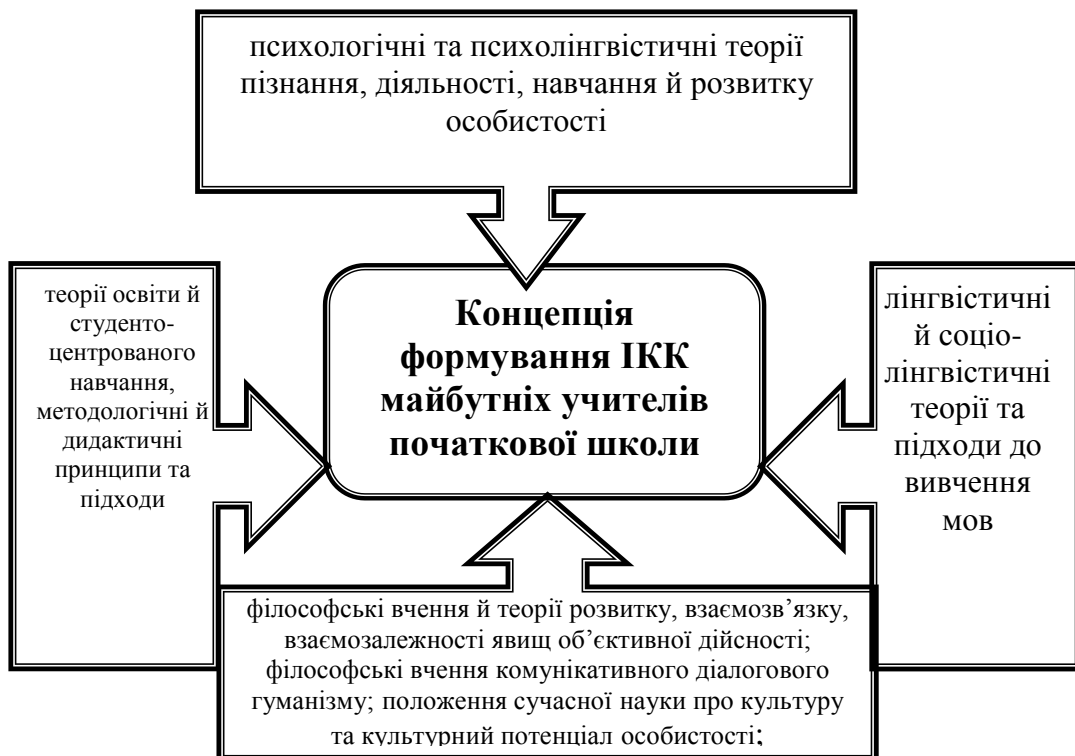


Рис. 2. Теоретичні основи концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи

Крім того, концепція формування ІКК майбутніх фахівців ґрунтується на положеннях концепції іншомовної освіти Ю. Пасова, концепцію освіти впродовж життя, дидактичну й гуманістичну концепції К. Роджерса, гуманістичну концепцію особистості А. Маслоу, концепцію ролі навчання в розвитку особистості Л. Виготського,

концепцію діалогу культур М. Бахтіна, радикально-конструктивістську концепцію Ернст фон Глазерсфельда, когнітивізм, конструктивізм (формування критичного мислення) тощо.

У рамках теоретичного концепту прихильники контекстного навчання надають виняткового значення реальним ситуаціям. Контекстне навчання допомагає студентам побудувати зв'язки між змістом навчання та контекстом професійної діяльності, де отримані знання можуть бути використані. Освітній контекст трактується як середовище, що сприяє набуттю знань та вмінь з урахуванням попереднього досвіду, факторів мотивації та можливостей для застосування знань та навичок на практиці (Луценко, 2017, с. 145). Дослідниками визначено такі особливості професійного контексту діяльності, що повинні знаходити відображення в освітньому процесі, зокрема увага до проблем зацікавлених сторін; створення об'єктів, процесів та систем; застосування інноваційних технологій та винаходів; акцент на вмінні знаходити рішення, а не на володінні дисциплінарними знаннями; робота в команді; ефективна комунікація; використання ресурсів із формування іншомовної комунікативної компетентності.

Означений процес формування ІКК характеризується значним різноманіттям підходів, способів та принципів упровадження методичної системи, схарактеризуємо принципи, дотримання яких є обов'язковим у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Реалізація методичної системи формування досліджуваної компетентності ґрунтується на системі принципів, що відповідають сучасному стану професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних ЗВО. У процесі дослідження нами використовувалося три групи принципів: загальнодидактичні, професійної підготовки майбутніх учителів та мовно-методичного спрямування.

Загальнодидактичні принципи формування ІКК майбутніх фахівців включають: принцип науковості, системності, цілісності, систематичності й послідовності, фундаментальності навчання, міцності (знань), наочності, наскрізності, поетапності, детермінізму, відповідності, доповнюваності, доступності й посиленості, активності, усвідомленого навчання, свідомості, спрямованість на самовдосконалення, активності, автономізації навчальної діяльності студента, розвитку логічного, дивергентного, асоціативного мислення студентів.

Принципи професійної підготовки майбутніх учителів мотивації, індивідуалізації навчання, відкритості до інноваційних процесів, інтеграції теорії з практикою, фахової спрямованості, міждисциплінарності (міжпредметної координації), принцип професійної спрямованості іншомовного навчального спілкування.

Релевантні для проблеми дослідження принципи мовно-методичного спрямування охоплюють: принцип комунікативності, комунікативно спрямованого формування мовленнєвих навичок, принцип взаємопов'язаного навчання мови і культури, принцип урахування рідної мови й культури, принцип домінуючої ролі вправ, принцип автентичності навчальних матеріалів, принцип інтегрованого навчання видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови, полікультурної спрямованості, ситуативності, формування асоціацій, комплексного розвитку умінь і навичок усіх видів мовленнєвої діяльності студентів, міжкультурної взаємодії.

Практичний концепт передбачає практичні механізми реалізації системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів, тісно пов'язані з організаційними аспектами розроблення орієнтованих на результати упровадження варіативної дисципліни та механізмів імплементації змісту й методики формування досліджуваної якості в процесі вивчення інших дисциплін під час професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Дослідники Ю. Дік, В. Ледньов, Н. Пурішев пропонують поняття структури особистості, основними компонентами якої є досвід особистості (знання, вміння, творчість, ціннісні орієнтації); механізми психіки (сприйняття, мислення і мовлення, пам'ять, психомоторика, самоуправління); типологічні характеристики (характер, темперамент, задатки й здібності). Сприйняття, пам'ять, мислення, мовлення та інші механізми психіки розвиваються в процесі навчання в ЗВО. Як вважає М. Архангельська (2006, с. 42), на конкретному методичному рівні можна простежити й вплинути в процесі освітньої діяльності на розвиток, передусім, зазначених потенціалів особистості.

В рамках синергетичного підходу проблема автономії студента відіграє надзвичайно важливу роль у процесі формування ІКК, особливо – в умовах обмеженої кількості навчального часу, що відводиться навчальними планами для вивчення дисципліни «Іноземна мова» / «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Найбільш актуальними аспектами проблеми автономізації навчання є чітке формулювання завдань самостійної навчальної діяльності студентів, розроблення навчально-методичного супроводу для самостійного опрацювання, організація контролю результатів самостійної навчальної діяльності, визначення здатності до самостійної роботи, відповідальність студента за розвиток власних здібностей, формування мотивації до навчання, вмінь самооцінювання, здатності самостійно визначати напрям власної навчальної діяльності, володіти тайм-менеджментом.

Оптимізація процесу формування ІКК студентів факультетів початкової освіти в ЗВО України залежить від забезпечення педагогічних умов для комплексного системного застосування базових положень концепції формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців, зокрема – можливостей реалізації інноваційних педагогічних технологій та методик. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи з урахуванням обґрунтованих концептуальних положень, що синтезують проаналізовані теорії, вчення, принципи й підходи, забезпечить ефективність професійного розвитку майбутніх фахівців (Микитенко, с. 94).

Аналізуючи вище зазначене, ми виокремили положення концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи:

- система формування іншомовної комунікативної компетентності має бути гнучкою та адаптивною, відображаючи діючі філософські засади науково-педагогічної картини світу та перманентну еволюцію взаємозв'язків між наукою, методикою, освітнім процесом та педагогічною діяльністю людини, забезпечуючи відповідність вищої освіти сучасним суспільним тенденціям та підходам;
- система професійної освіти є складником загальної вищої системи педагогічної освіти й має враховувати відповідні стандарти та рекомендації;

- система повинна забезпечувати відповідність результатів підготовки майбутніх учителів початкової школи, вимогам, що визначаються тенденціями освіти в цілому та обраною сферою діяльності зокрема;
- система повинна враховувати мультидисциплінарність педагогічної (початкової освіти) діяльності, та її розгалужені зв'язки з усіма сферами людської діяльності;
- система повинна відповідати холистичній природі освітнього процесу, інтегруючи сучасні навчальні підходи та імплементуючи їх в реальний освітній процес, забезпечуючи таким чином перенесення теоретичних знань та вмінь у сферу професійної діяльності;
- механізми реалізації системи формування ІКК мають ґрунтуватися на поєднанні діяльності викладачів ЗВО та майбутніх учителів початкової школи.

Висновки з дослідження та перспективи подальшої розробки цього тематичного напрямку. Таким чином, нами проаналізовано методологічні засади концепції формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що являють собою комплекс базових положень, які всебічно й у повній мірі розкривають сутність, зміст, особливості досліджуваної компетентності. Розроблена концепція вміщує методологічний, теоретичний та практичний концепти. Методологічні засади ґрунтуються на сучасних наукових ідеях і тенденціях. Теоретичний концепт передбачає опис підходів і принципів реалізації створеної методичної системи. В практичному концепті описано практико зорієнтовані форми, методи і технології, на яких базується процес формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Зазначені концепти являють собою проєкцію теоретичних положень на практичну сферу діяльності майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел

- Адамів, С. (2016). Методологічні підходи до формування професійної компетентності майбутніх маркетологів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 3, 28-35.
- Анисимов, О. С. (2002). *Педагогическая акмеология: общая и управленческая*. Минск: Технопринт УП.
- Архангельская, М. В. (2006). *Методологический компонент в содержании естественноматематического образования в технических вузах*. (Дис. канд. пед. наук). Москва.
- Білодід, І. К. (Ред.). (1979). *Словник української мови* (Т. 9, С. 913.). Київ: Наукова думка.
- Гончаренко, С. У. (2011). *Український енциклопедичний словник*. Вид. 2-ге, допов. і випр. Рівне: Волин. обереги.
- Коренева, І. М. (2019). *Система підготовки майбутніх учителів біології до реалізації функцій освіти для сталого розвитку*: монографія. Суми: Вінниченко М. Д.
- Лодатко, Є. О., & Кондрашова Л. В. (2015). *Вчитель початкової школи у соціокультурному вимірі суспільства*. Київ: Слово.
- Луценко, Гр. В. (2013). *Фундаменталізація фізичної освіти у вищій школі*: монографія. Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького.
- Микитенко, Н. О. (2011). Концепція формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*, 23, 93-96.
- Фролов, И. Т. (1987). *Философский словарь*. Москва: Политиздат.
- Blewitt, J. (2010). Deschooling Society? A Lifelong Learning Network for Sustainable Communities, Urban Regeneration and Environmental Technologies. *Sustainability*, 2 (11), 3465-3478.
- Krashen, S. D. (1981). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. University of Southern California: Pergamon Press Inc.
- Spolsky, B. (2009). *Language management*. Cambridge University Press.

References

- Adamiv, S. (2016). Metodolohichni pidkhody do formuvannya profesynoyi kompetentnosti maybutnikh marketolohiv [Methodological approaches to the forming future marketers' professional competence]. *Pedahohika i psykhohohiya profesynoyi osvity [Pedagogy and psychology of vocational education]*, 3, 28-35 [in Ukrainian].

- Anisimov, O. S. (2002). *Pedagogicheskaya akmeologiya: obshchaya i upravlencheskaya [Pedagogical acmeology: general and managerial]*. Minsk: Technoprint UE [in Russian].
- Arkhangelskaya, M. V. (2006). *Metodologicheskii komponent v sodержanii yestestvennomatematicheskogo obrazovaniya v tekhnicheskikh vuzakh [Methodological component in the content of natural-mathematical education in technical universities]*. (PhD diss.). Moskva: Moscow State University of Technology and Management [in Russian].
- Bilodid, I. K. (Ed.). (1979). *Slovyk ukrayinskoyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]* (Vol. 9). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Blewitt, J. (2010). Deschooling Society? A Lifelong Learning Network for Sustainable Communities, Urban Regeneration and Environmental Technologies. *Sustainability*, 2 (11), 3465-3478.
- Frolov, I. T. (Ed.). (1987). *Filosofskiy slovar [Philosophical dictionary]*. Moskva: Politizdat [in Russian].
- Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrayinsky entsyklopedychny slovyk [Ukrainian encyclopedic dictionary]*. Rivne: Volyn. oberehy [in Ukrainian].
- Koreneva, I. M. (2019). *Systema pidhotovky maybutnikh uchyteliv biolohiyi do realizatsiyi funktsiy osvity dlya staloho rozvytku [The system of training future biology teachers to implementing the functions of education for sustainable development]: monohrafiya*. Sumy: Vinnichenko [in Ukrainian].
- Krashen, S. D. (1981). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. University of Southern California: Pergamon Press Inc.
- Lodatko, Ye. A., & Kondrashova, L. V. (2015). *Vchytel pochatkovoyi shkoly u sotsiokulturnomu vymiri suspilstva [Primary school teacher in the socio-cultural dimension of society]*. Kyiv: Slovo Publishing House [in Ukrainian].
- Lutsenko, Gr. V. (2013). *Fundamentalizatsiya fizychnoyi osvity u vyshchiy shkoli: monohrafiya [Fundamentalization of physical education in higher education: monograph]*. Cherkasy: Bohdan Khmelnytsky ChNU [in Ukrainian].
- Mykytenko, N. O. (2011). Kontsepsiya formuvannya inshomovnoyi profesynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv pryrodnychikh spetsialnostey [The concept of forming foreign language professional competence of intending specialists in natural specialties]. *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Series: Pedagogy, social work [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy, social work]*, 23, 93-96 [in Ukrainian].
- Spolsky, B. (2009). *Language management*. Cambridge University Press.

PINCHUK I.

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine

THE CONCEPT OF FORMING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article deals with the concept of forming foreign language communicative competence of intending primary school teachers. The developed concept is a set of basic provisions that comprehensively and fully reveal the essence, content, features of the studied competence, and contains methodological, theoretical, practical concepts. The basic concepts are defined in the work: methodological, theoretical, practical. Methodological concept is based on modern scientific ideas and trends. The theoretical concept outlines the approaches and principles of the established methodological system implementation. The practical concept describes the practice-oriented forms, methods and technologies on which the process of forming foreign language communicative competence of intending primary school teachers is based. These concepts are a projection of theoretical provisions on the practical field of activity of intending primary school teachers.

The foundations of the created concept of forming studied competence are: 1) philosophical teachings and theories of development, interconnection, interdependence of the phenomena of objective reality; philosophical teachings of communicative dialogic humanism; provisions of modern science of culture and cultural potential of the individual; 2) psychological and psycholinguistic theories of cognition, activity, learning and personality development; 3) theories of education and student-centered learning, methodological and didactic principles and approaches; 4) linguistic and sociolinguistic theories and approaches to the study of languages.

The study includes the provisions of the main methodological approaches that will contribute to the forming foreign language communicative competence: system, synergetic, culturological, axiological, humanistic, personal, communicative, competence, integrative, reflexive-acmeological. The implementation of the methodological system of forming the studied

competence is based on the system of principles that correspond to the current professional training of intending primary education specialists in pedagogical institutions of higher education. In the process of research three groups of principles were used: general didactic, intending primary school teachers professional training and language and methodological direction.

Key words: *the concept of formation of foreign language communicative competence, future primary school teachers, concept, approaches, principles of formation of foreign language communicative competence*

Стаття надійшла до редакції 14.08.2020 р.

УДК 378.035:316.772.4

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.25.223246>

ЮРІЙ ПОЛЕЖАЄВ

ORCID: 0000-0001-9160-6945

Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ

Обґрунтовано основи формування культурної грамотності студентів; визначено роль феномена культури та культурної грамотності в житті людини; розкрито значення культурної грамотності як умови соціокультурного розвитку суспільства загалом і кожної людини зокрема; висвітлено наукові підходи до процесу формування культурної грамотності студентів; проаналізовано окремі аспекти культурної грамотності з погляду вітчизняних і зарубіжних дослідників; з'ясовано сутність принципів формування культурної грамотності в процесі вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти.

Ключові слова: взаємодія, комунікація, культурна грамотність, науковий підхід, принцип, спілкування, формування.

Перманентні соціально-економічні зміни в історії розвитку людського суспільства зумовлюються не лише потужним розвитком науки й техніки, а й численними суспільно-культурними факторами. А це, в свою чергу, спричиняє значні трансформації в освіті, яка виступає ініціатором пошуку нових шляхів і методів суспільного вдосконалення відповідно до викликів часу. В умовах модернізації системи освіти актуалізується проблема якості підготовки майбутніх фахівців, удосконалення їхньої загальноосвітньої та професійної підготовки, що передбачає у випускників закладів вищої освіти сформованість ключових освітніх компетентностей і культурної грамотності.

Сучасні умови переходу до інноваційних освітніх технологій та утвердження пріоритетів сталого розвитку детермінують нагальність модернізації освітньої системи України, одним із пріоритетних векторів якої є культурне й духовне відродження українського народу, тенденція до взаємозбагачення культур на міжнародному рівні. Й у цьому контексті посилюється значущість міжмовної комунікативної взаємодії, що формується в закладах освіти, в тому числі вищої, у процесі вивчення іноземних мов. Тому актуальним напрямком сучасних педагогічних досліджень вважаємо розвиток культурної грамотності студентів, оскільки освіта повинна не лише транслювати в суспільстві знання й соціальні результати від покоління до покоління, а й забезпечувати підготовку випускника закладу вищої освіти до вирішення завдань в умовах сучасних трансформацій, в тому числі – на міжнародному рівні.

Науково-теоретична значущість проблеми та її актуальність визначили тему статті, метою якої стало: теоретично обґрунтувати основи формування культурної грамотності студентів у процесі навчання в сучасних закладах вищої освіти; визначити роль феномена культури та культурної грамотності в житті людини. Реалізація мети передбачала постановку й виконання завдань: розкрити значення культурної грамотності як умови соціокультурного розвитку суспільства загалом і кожної людини зокрема; висвітлити наукові підходи до процесу формування культурної грамотності студентів; проаналізувати окремі аспекти культурної грамотності з погляду вітчизняних і зарубіжних дослідників; з'ясувати сутність принципів формування культурної грамотності в процесі вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти; окреслити перспективи подальших досліджень.

Теоретичне осмислення особливостей людського буття виводить феномен культури в центр людського буття й незалежно від того, чи знає про це сама людина, пронизує всі вирішальні події життя та її свідомості. Культура життя людини кидає виклик нашому розуму, всезагальності нашого мислення (Библер, 1991, с. 386).

На думку С. Федоренко, грамотність як умова соціального та культурного розвитку суспільства є важливою для соціокультурного та особистісного розвитку людини, оскільки допомагає розуміти та використовувати різні типи інформації в побутовій, професійній і громадській сферах життя (Федоренко, 2014, с. 97). Як зауважує дослідниця, «загальне поняття грамотності в сучасному світі є досить складним, поліморфічним, динамічним – постійно набуває уточнень відповідно до викликів сьогодення та розширює свою типологічну класифікацію (культурна грамотність, інформаційна грамотність, медіаграмотність, кроскультурна грамотність, екологічна грамотність, трансграмотність тощо) (Федоренко, 2014, с. 98).